

Forord

Dette nummer af NyS er et temanummer om dansk talesprog med fokus på grammatik og forholdet mellem grammatik og fonetik.

På mange måder kan talesproget ses som primært i forhold til skriftsproget, og anerkendes også generelt som sådant inden for sprogvidenskaben: Det er den første måde at bruge sproget på vi lærer, det er den sproglige modalitet alle mennesker, med meget få undtagelser, behersker, og det er den form for sprog de fleste af os anvender mest. Samtidig anvendes det i de fleste tilfælde langt mere spontant og ureflekteret end skriftsproget idet det produceres under tidspres. Alligevel har der i sprogvidenskaben af mange forskellige grunde været tradition for at tage udgangspunkt i skriften når sprog og sprogbrug skal beskrives; dette gælder ikke mindst for grammatikkens vedkommende.

I de senere år er der dog sket en forskydning i sprogforskningen i retning af mere fokus på talesproget. Dette har da også afspejlet sig i en lang række bøger og artikler om dansk talesprog (herunder dansk anvendt i kombination med andre sprog) set ud fra et interaktions- eller samtaleanalytisk perspektiv, og dansk udtale er blandt andet blevet beskrevet i det forrige temanummer om dansk udtale (NyS 39). Derimod har forskningen i dansk talesprogs grammatik kun i begrænset omfang været præsenteret for et bredere publikum på dansk. Dette har NyS-redaktionen søgt at råde bod på ved indkaldelsen og udvælgelsen af artikler til dette nummer. Artiklerne fokuserer alle på fænomener der er særegne for talesproget eller i hvert fald hyppigere forekommende i talesproget end i skriftsproget.

Karen Küll Brøcker, Magnus Glenvad Tind Hamann, Maria Jørgensen, Simon Bierring Lange, Nicholas Hedegaard Mikkelsen og Jakob Steensig samler i deres artikel ”Samtalesprogets grammatik” beskrivelsen af fire sådanne fænomener: Anvendelsen af forskellige udtaleformer af skriftens *hvad*, (helsætnings)ordstilling i *fordi*-sætninger, tunge led og anaforiske kopier på sætningers førstepladser samt tøvesignalet *øh(m)*'s placering og funktion. Artiklen adresserer eksplicit den oven-

nævnte ”skriftsproglige skævvridning” i sprogbeskrivelsen, og forfatterne søger gennem nærsproglige analyser af et tekstkorpus bestående af transskriberede samtaler at nå frem til en beskrivelse som er mere tro mod talesprogets grammatik.

Artiklen ”*At* eller ikke *at* i tale og skrift” udspringer af undersøgelser udført af Kasper Boye, Mads Poulsen, Hannah Bruun Pedersen, Marie Herget Christensen, Line Dalberg og Nicoline Munck Vinther. I mange ledsætninger kan konjunktionen *at* udelades uden problemer, men spørgsmålet er så hvad der betinger forekomsten hhv. fraværet af *at* i disse sætninger. Forfatterne argumenterer for at brugen af *at* er knyttet til hvor svær en ytring er at producere, og det kan både jävnføres med en række symptomer på produktionsvanskeligheder (pauser, tøvesignaler med videre) og med hvor ’tungt’ subjektet i ytringen er (nominalhy-potagmer er tungere end pronomener). Det sidste bliver testet i både et talesprogs- og et skriftsprogskorpus, det første af naturlige grunde kun i et talesprogskorpus.

I artiklen ”Epistemisk positionering i dansk talesprog” analyserer Janus Mortensen brugen af modale sætningsadverbier som *måske*, *jo* og *garanteret*, såkaldte epistemiske markører, i samtaler. Forfatteren tager udgangspunkt i en semantisk definition af disse epistemiske adverbier og ser derpå nærmere på hvordan samtaledeltagere bruger dem som støtte for deres synspunkter og som midler til at positionere sig i en samtale. Artiklen konkluderer at de epistemiske markørers betydning og funktion er tæt knyttet til den konkrete brugssituation og dermed til den sociale aktivitet og den sociale sammenhæng som taleren indgår i.

Per Anker Jensen behandler *er*-kontraktion i dansk inden for en generativ ramme. Han viser at muligheden for *er*-kontraktion hænger nøje sammen med reglerne for tryktab og enhedstryksforbindelser i dansk, og præsenterer en uformel algoritme der forsøger at give en mere præcis formulering af samspillet mellem syntaks og fonologi i *er*-kontraktioner end den der findes i eksisterende generative og funktionelle redøgørelser.

Eva Skafte Jensen skriver om tryk som betydnings- og meningsbærende sprogligt udtryksmiddel. Hun viser hvordan tryk bruges som signal om sproglige udtryks semantik, og hun viser endvidere hvordan pragmatik, nærmere bestemt implikaturteori, kan anvendes som indgang til at forstå hvordan eksempler som *jeg har vasket 'op* og *jeg 'har vasket 'op* udtrykker forskellige meninger, dvs. meddeler noget forskelligt om og i en given sammenhæng. Dette tager tidligere observationer og klassificeringer som 'sammenligningstryk' og 'modsatningstryk' op til fornyet overvejelse.

I artiklen "Når værterne trykker den af" tager Jonas Blom fat i en kritik som ofte er blevet rejst mod sproget i radio- og tv-nyheder, nemlig at værterne lægger trykkene forkert, hvad der er blevet kaldt både 'tumpe-tryk' og 'trykkesyge'. På baggrund af optagelser af seks tv-avis-værter undersøger Blom hvor hyppig brugen af ekstra tryk er, og hvilke ordklasser de fordeler sig på, og dernæst analyserer han hvordan de bruges funktionelt af værterne.

Endelig anmelder Peter Widell "Argumenter i kontekst: Introduktion til pragmatisk argumentationsanalyse" skrevet af et tidligere redaktionsmedlem, Niels Møller Nielsen.

Vi gør opmærksom på at der bagerst i dette nummer er en indkaldelse af artikler til næste temanummer. Tilbage er blot som sædvanligt at ønske god læselyst!